

Jagellonců – o budování královských rezidencí, snaze obnovit slávu českých vládařů, o významu Benedikta Rieda i o projevech nastupující renesance, to vše zasazené do středoevropského kontextu. Setkáváme se zde, stejně jako v textech vážících se k době přemyslovské a lucemburské, s jedním z výrazných pilířů vladařské legitimacy, kterým je památka předků a úcta k zemským patronům. Nemalá pozornost se upírá k tomu, jakým způsobem se v umění odrážely dynastické vazby mezi Jagellonci a dalšími významnými rody, za něž jmenujme alespoň Habsburky, Wittelsbachy, Wettiny či Hohenzollerny.

Výbor prací Jiřího Kuthana vykresluje pomocí uvedených aspektů jednu ze složek uměleckého díla, kterou je posílení reprezentace panovníka a jeho dvora (autor se koncentruje i na samotný pojem „dvorské umění“), a tím i celkové utváření lesku a slávy vládnoucí dynastie.

MARTINA KUDLÍKOVÁ

Peter Kováč, *Kristova trnová koruna. Paříž, Sainte-Chapelle a dvorské umění svatého Ludvíka, Ars Auro Prior, Praha 2009*

384 s., ISBN 978-80-904298-0-2

Druhý svazek proponované pětidílné ediční řady *Stavitelé katedrál* od historika umění Petera Kováče se věnuje jedné z nejdůležitějších relikvií křesťanského světa a stavbě, jež je s ní nedílně spojena. Kniha se vyznačuje poměrně členitou a neobvyklou strukturou, sestávající vedle rozsáhlého Kováčova úvodu ze statí řady autorů. Zatímco vstupní editorova studie se zabývá řadou základních údajů a vzájemných souvislostí, speciálnější problémy jsou pojednány v již dříve publikovaných článcích dalších badatelů. Kováč seznamuje čtenáře s podobou Kristovy trnové koruny, s jejím významem i paradoxní symbolikou. Pozornost věnuje jak translaci koruny z Konstantinopole do Paříže, tak dění předcházejícímu („darování“ relikvie konstantinopolským Balduinem II.). Autor pak popisuje Ludvíkem IX. nově postavenou dominantu Paříže, Sainte-Chapelle, která se stala obrovským kamenným relikviářem pro předměty spjaté s Kristovými pašijemi. Výklad je soustředěn na architekturu, její osudy, objasnění výtvarného programu vitrají a s tím spojenou úlohu světla v sakrálním prostoru. Jako vodítko k této problematice mohou sloužit přiložené dokumenty

týkající se náboženského dění v kapli. Vysvěcení Sainte-Chapelle šlo ruku v ruce s další významnou událostí, Ludvíkovou účastí na sedmé křížové výpravě. V souvislosti s přípravami na tuto cestu pojednává jedna z kapitol o budování přístavního města Aigues-Mortes.

Jak již naznačeno výše, těžiště knihy tvoří příspěvky různých autorů k jednotlivým fenoménům souvisejícím s hlavním tématem knihy. Před samotným textem každé studie se nachází poznámka Petera Kováče, jež zahrnuje anotaci předkládaného článku a informace o autorovi a jeho metodologickém přístupu. Výklad Willibalda Sauerländera, jenž se vztahuje k obrazu středověké Paříže jako těžišti evropského vkusu, sleduje otázku, kdy a v jakých aspektech lze tuto úlohu hlavního královského města nejlépe vysledovat. V této souvislosti se autor kromě architektury (Sainte-Chapelle, Notre-Dame) zabývá například i potřebami pařížské univerzity ve 13. století, díky nimž bylo sídlo Kapetovců povýšeno na jedno z největších center knižní produkce.

Paříž se díky translaci trnové koruny a dalších relikvií během vlády Ludvíka IX. stala „druhým Jeruzalémem“. Jerzy Pysiak poukazuje na úspěšné formování sakrální povahy královské moci ve Francii a současně osvětluje příčiny nezdaru přenesení relikvie Kristovy krve do Westminsteru Ludvíkovým příbuzným a vrstevníkem Jindřichem III. Jak vyplývá z Pysiakových argumentů, důležitou roli hrála hodnověrnost relikvií, politická situace a kontext samotné translace, stejně jako rozdílná povaha osobností obou panovníků.

K problematice sochařského programu portálu kostela ve Villeneuve-Archevêque se vyslovuje Donna L. Sadler. Upozorňuje na vztah mezi uměleckým dílem, trnovou korunou a sv. Ludvíkem, neboť právě na tomto místě převzal král trnovou korunu z rukou svých poslů. O samotné Sainte-Chapelle pojednává Otto von Simson, přičemž klade důraz na ikonografii a interpretaci vitrají, význam ilusionismu v architektuře i celkový účinek sakrálního prostoru.

Zcela jiné metodologické postupy jsou příznačné pro australského architekta a historika umění Johna Jamese, jehož studie seznamuje čtenáře s technologií budování středověkých chrámů, konkrétně se specifickými vlastnostmi dobové malty, které v mnohém ovlivňovaly průběh stavebních prací. Z uvedených poznatků lze pak korigovat závěry o datování a „autorství“ stavby, v tomto případě jednotlivých pater Sainte-Chapelle. Chiary Mercuri se zabývá zobrazením ukřižovaného

Krista s trnovou korunou, což označuje jako ikonografickou novinku z Paříže. Mercuri sleduje důležitost relikvií pro vznik a rozvoj určitého ikonografického typu v období středověku a okolnosti i konsekvence jeho šíření.

Autor posledního příspěvku Pavol Černý se soustřeďuje na knižní malbu ve Francii za vlády posledních Kapetovců a věnuje se charakteristice projevu označovaného jako „styl Ludvíka Svätého“ i hlavním výtvarným rysům jednotlivých knižních žánrů. Stranou neponechává ani osobnosti pařížských iluminátorů, ale především informuje o francouzských památkách na našem území (např. tzv. Bible Arnošta z Pardubic, tzv. Burgundská bible, tzv. Bible Jana z Dražic).

Cenným obohacením svazku jsou vůbec poprvé přeložené antologie středověkých pramenů týkající se Kristovy trnové koruny. Z celkem sedmi dokumentů uvedme alespoň zprávu očitého svědka arcibiskupa Gautiera Cornuta o translaci této významné relikvie do Paříže a část knihy Kristýny Pisánské, v níž se nachází popis návštěvy císaře Karla IV. v Sainte-Chapelle. Poznámkový aparát nahrazují oddíly s výběrovou literaturou k jednotlivým kapitolám a v závěru také komentovaná bibliografie, což podtrhuje populárnější ladění knihy. A lze očekávat, že i vzhledem ke zdařilému grafickému ztvárnění a kvalitnímu obrazovému doprovodu si kniha širší čtenářskou obec jistě najde.

MARTINA KUDLÍKOVÁ

Světelský oltář v kontextu pozdně gotického umění střední Evropy, vyd.

Bohdana FABIÁNOVÁ – Zdeněk VÁCHA,
Národní památkový ústav Brno
a Regionální muzeum v Mikulově, Brno
– Mikulov 2008

272 s., CD s fotografiemi, ISBN 978-80-86752-74-7

Příspěvky z konference konané 20. a 21. června 2007 v Mikulově rekapituluje stav dosavadního bádání a přináší zároveň nejnovější pohledy na význam Světelského oltáře v soudobé umělecké tvorbě. Zveřejněné výsledky materiálových výzkumů z oblasti dendrochronologie, historické technologie, chemické analýzy a restaurování by měly korigovat práci historika umění, aby netvořil jen fascinující a od reality odtržené konstrukce. Nechybí tu ani pohled teologa či exkurz do teorie památkové péče s kritickým apelem, že „ne každý [pracovník památkové péče] je v tomto po-

volání, které je zároveň posláním, na svém místě“, což obecně platí pro všechny vědecké pracovníky. Studie historiků umění někdy obsahují poněkud odlišný výklad významu stejných částí oltáře, což je sice pro odborníka ideální příležitost udělat si na dané téma vlastní názor, ovšem pro laika jsou tyto rozdíly ve výkladu nepochybně matoucí. To však apriori neznamená, že se někde stala chyba, neboť tam, kde nemáme konkrétní poznatky, musíme pro vysvětlení využít jednu, anebo hned několik hypotéz, které mohou být stejně pravděpodobné.

I přes znatelný posun v poznání oltáře stále zůstává několik diskutabilních a nevysvětlených míst. Námětem k zamyšlení je nynější kompozice Nejsvětější Trojice ve formě tří polopostav ne-soucích korunu Panny Marie, přičemž prakticky není vidět podoba Ducha svätého. Ne zcela zodpovězená zůstává otázka ikonografického obsahu ztracených oltářních křídel, která jsou zachycena pouze na barokní kresbě. Při hledání souvislostí Světelského oltáře se soudobým pozdně gotickým uměním jsou uváděny oltáře v Maueru u Melku, v Kefermarktu a pasovská sochařská produkce, která zanikla během požárů města. Ve snaze nalézt předlohy pro rané renesanční znaky artefaktu přináší badatelé blízké, v principu však obecné paralely, které nelze beze zbytku považovat za vzor pro dílo mistra Světelského oltáře.

Již výběr fotografie na obálce představuje významnou interpretaci díla, což dokládá hlava muže s perlovou čapkou, o které Lothar Schultes výstižně usoudil, že je to „hlava, vypadající téměř indicky“. Nebýt informování o oltáři, mohli bychom se z vybraného motivu domnívat, že se kniha zabývá asijským uměním. Proč si autoři vybrali jeden z nejméně uchopitelných a velmi atypických detailů celého oltáře, který se táhne celým obsahem knihy jako červená nit? Několikrát je tu připomenuta hypotéza, že by se mohlo jednat o ideální podobu zakladatele kláštera Hadmara I. z Kuenringu, hlavu anděla, nebo dokonce o samotného autora. Pokud bylo cílem vytvořit nevšední obálku a zaujmout, pak se záměr beze zbytku zdařil. Otázkou zůstává, zda právě tento obličej s vyrovnáním výrazem a beze stop vrásek výstižně charakterizuje dílo jinak plně pohybu, vzrušení, emocí a prostorově hluboce členěné hmoty.

Určitou výtku lze mít k přiloženému CD, které zahrnuje obrazový materiál uveřejněný v knize. Rozlišení fotografií je bohužel tak nízké, že neposkytuje větší kvalitu než tištěná podoba, a tedy možnost detailního prohlížení. Samotný sborník